Marusyn, Hr.
Pan pysar

8
7P3
2
A

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

PETER KRAWCHUK

Г.83

ГР. МАРУСИН.

ПАН ПИСАР

ПЕСА НА 3 ДІЇ З СІЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ.

(ДРУГЕ ПОПРАВЛЕНЕ ВИДАННЯ).

ЛЬВІВ — 1922.
ВИДАВНИЦТВО „РУСАЛКА“ СЕЛЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА
(ТЕАТРАЛЬНА СЕРІЯ. Ч. 2.)

Театральна Бібліотека „РУСАЛКИ“,

випустила досі слідуючі театральні пєси:

1) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда“, штука на 1 дію, другий наклад, дієвих осіб 5. 24 стор. . . . . 160 М.
2) Д. К.: „Неповелося“, фарса на 1 дію зі співами і танцями; дієвих осіб 2 16 стор. 120 „
3) Ле-ле: „Перший голова Ревкому“, фарса на 1 дію зі співами, дієвих осіб 7. 20 стор. . . . . 120 „
4) Ле-ле: „Після равту“, фарса на 1 дію зі співами. Дієвих осіб 6. 24 стор. . . 120 „
5) О. Бабій: „Воєнна любов“, жарт на 1 дію зі співами: дієвих осіб 5. 16 ст. (друге вид.) 100 „
6) І. Сурґучев: „Осінні скрипки“, драма на 5 дій, переклад Й. Стадника . . 350 „
7) Микола Айдарів: І. „Фіцлі-Пуцлі“, жарт сценічн. на 1 дію; II. Побрехенька про 3 ловців, 20 стор. . . . . 120 „
8) А. гр. Фредко: „Які хорі, — такі доктори“, комедія на 1 дію в перекладі Й. Стадника, 2 і пів арк. друку . . 300 „
9) Леонід Андреєв: „Життя Людину“ („Жизнь Человѣка“), драма в перекладі Федора Дудка, 8 арк. друку . . 500 „
10) Й. Стадник: „Він не заздрісний“, жарт на 1 дію, 2 арк. друку . . . 240 „
11) А. П. Чехов: „Медвідь“, штука на 1 дію . 120 „
12) М. Старицький-М. Степняк: „Ніч під Івана Купала“, 1 дія . . . . 120 „
13) Ф. Гриневич: „Сатирично-гумористичні монольоґи“ для тцени, ч, I. 240 „
14) В. В. Білібін: „Дракони“, жарт на 1 дію . 120 „
15) М. Степняк: „Ніч пів Різдво“, сцен. карт. 100 „
16) Ф. Дудко: „Гріх“, драм. карт. . . . . 120 „
17) В. Самійленко: „У Гайхан Бея“, ... 250 „
18) „Сатана в бочці“ . . . . . 160 „

ГР. МАРУСИН.

ПАН ПИСАР

ПЕСА НА 3 ДІЇ З СІЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ.

(ДРУГЕ ПОПРАВЛЕНЕ ВИДАННЯ).

ЛЬВІВ — 1922.
ВИДАВНИЦТВО „РУСАЛКА“ СЕЛЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА
(ТЕАТРАЛЬНА СЕРІЯ, Ч. 2.)

UKRAINIAN BOOK STORE
10234-96TH STREET

LIBRARY
SEP
22
1989
UNIVERSITY OF TORONTO

Авторські права застережені.

З ДРУКАРНІ СТАВРОПІГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТА
ПІД УПРАВОЮ Ю. СИДОРАКА.

ОСОБИ:

ГРИЦЬ БІЛОЗУБ, старший господар.
КАТЕРИНА, його жінка.
ГАНЯ, їх дочка.
ОЛЕНА, подруга Гані.
ІВАН, брат Олени.
МИХАЙЛО, парубок.
ОЛЕКСА, господар.
СОФРОН, писар громадський.
ПЕТРО, слуга у Білозубів.

Діється у галицькому селі.

ДІЯ ПЕРША.

Хата у Білозуба; на стінах образи, шафа, лавка, усе прибрано по празничному. При піднесенню завіси чути за сценою дзвони.

ЯВА 1.

Гринь і Катерина.

Катерина. Ось вже й на вечірню дзвонять. *(Йде до дверей, що виходять з кухні).* Чи чуєш Ганю? Вже дзвонять до церкви. Чого так довго баришся, наче на весілля одягаєшся. Біда з тими дівками.

Гриць. Та й я кажу, біда. Кождий раз, коли виходить з хати, одягається дві години.

Катерина. Та воно ніби що й казати. Дівка на відданню, та годі-ж їй показуватись між людей, не убравшись, як слід.

Гриць. Та, коб лише хоч поступала, як слід.

Катерина. Хиба-ж вона зле поступає.

Гриць. Зле не зле, але й не добре. Ось чого їй так довго дівочити? Парубки трапляються, а їй байдуже.

Катерина. Прийде час і на неї.

Гриць. Прийде час! Але коли? Та сама бачиш, я вже не здужаю, старість не радість, а ти теж не даш ради цілому господарству, от зять здавсяб у хаті, а вона ще має час..

Катерина. Воно ніби так...

Гриць. Ну, й що говорити! А твоя велебна дочка..

Катерина. Так що-ж робити з нею? Силувати дівку годі, бо плакатиме на нас, як що не піде, за кого хоче.

Гриць. Та кого-ж вона хоче? Я її не силую, але, скажи сама, вже трьох було, а вона за жадного не піде... Як це так довго буде?

Катерина. Яких там трьох було?

Гриць. А Максимів Лунько, оден.

Катерина. Ну?

Гриць Василів Павло, два.

Катерина. Тай кінець, а деж третий?

Гриць. Де третий? А писар Софрон?

Катерина. Господи Боже! Та що це ти? Такий старцун, що й я-б за нього не пішла, а ти хочеш дочку за нього віддавати.

Гриць. Та хай вибирає якого молодого, але хай не перебирає довго, бо врешті всі її відцураються і хиба за дурного Петра піде.

Катерина. Пожди но старий, я тобі щось скажу...

Гриць. Ну говори-ж!

Катерина. (*Тихо*). Мені здається, що вона щось за Михайлом тягне...

Гриць. За котрим?

Катерина. А ось, як його звуть, Петрів.

Гриць. Ага! Ну, він нічого собі хлопяга. Я знаю, старий, добрий господар, то й син повинен бути таким.

Катерина. Вона, зараз прийде, я її поспитаю, а ти вийди тимчасом з хати...

Гриць. Ну й поспитай, та гляди, щоб вже щось путнього з того вийшло. *(Відходить).*

ЯВА 2.

Катерина, опісля Ганя.

Катерина. Михайло мені подобається. Славний парубок. Треба лише дівці до розуму промовити.

Ганя *(входить прибрана святочно).* Я вже готова мамо. Можемо йти...

Катерина. Ти готова, але я ще не готова, треба й мені одягнутись по люцьки.

Ганя. Одягайтесь хутко мамо, я ще хтіла у читальню перед вечірнею заглянути.

Катерина. Ага, знаю я, там певне Михайло буде?

Ганя. Який Михайло?

Катерина Ти буцім то не знаєш. Не задавайся, мене ти не здуриш, доню, я вже знаю, що ти із за Михайла другим парубкам гарбузи підносила.

Ганя. Що це ви, мамо, таке говорите. Я Михайла не хочу й на очи бачити.

Катерина Говори своє, але, як би так він прислав сватів, то рушники зараз подалаб.

Ганя. Най посилає то підуть з таким гарбузом, як і другі пішли.

Катерина. Не в лиху годину тиб таке сказала. Слухай, дівко, що я ось тобі скажу. Опамятайся, глянь на старого батька, як він гризеться тобою, ще перед часом в могилу зійде через тебе. Перебираєш женихами, траплялись вже три, а ти жадного не хочеш, тепер ще четвертому гарбуза ладиш. Ти не смійся, це не жарт. Ти була тамтої неділі у церкві?

Ганя. Була, а що?

Катерина. Чула, що панвітець говорили?

Ганя. Що говорили?

Катерина. Ось бач, вже й забула. Хиба не тямиш, як говорили, що батька й матір треба слухати у всім?

Ганя. Хибаж я не слухаю?

Катерина. А вже-ж, що ні, коли ось ми хочемо бачити тебе щасливою, а ти нас не слухаєш і помітуєш женихами. Ось сватали тебе гарні парубки, нічого собі женихи, а ти що? Гарбузи підносиш! Правда, писар Софрон трохи підстаркуватий, але чесна людина. А про Михайла що злого можеш сказати? Га? Гляди, щоб дівкою не посивіла, а то сором буде тобі і нам.

Ганя. Щож я робитиму, мамо? Чого ви від мене хочете?

Катерина. Хочу, щоб ти нас слухала, як єґомость у церкві навчають, хочу, щоб ти привела нам в хату зятя, бо я нездужаю, тай

батько нездужає робити. Господаря треба до хати! Ось що.

ЯВА 3.

Ті й Олена.

Олена. (*Теж по празничному одяга*). Ганую! Та бо ходи вже на вечірню, а то пізно буде. (*Замітивши її сумку, споглядає допитливо то на неї, то на Катерину*). А це що тут сталося таке?

Катерина. Нехай вона розкаже. А ти Олю промов їй до серця, скажи їй на розум, що пора вже покінчити з дівочими витребеньками (*виходить*).

ЯВА 4.

Олена, Ганя.

Олена. (*Здивовано*). Що це все значить?

Ганя. А ось що: хочуть видати мене заміж, тай вибрали собі на зятя якогось там Михайла.

Олена Михайла! А ти що на це?

Ганя. Ти ще питаєш? Хибаж ти не знаєш, кого я люблю? Ах, Господи Боже, як це важко безнадійно любити, та не мати відваги признатись до цеї любови. Бо, коли я скажу батькові або неньці, що полюбила бідного, який пішов у світ на заробітки, та ще й забув, здається, про мене, то висміються з тієї любови.

Олена. Я скажу тобі лише те, що коли брат мій, Іван, виїздив за море, то клявся переді мною, що хиба одна смерть йому перешкодить з тобою одружитись.

Ганя. Я й вірю йому, Ольо, але, чи не чули, що писар говорить по селу?

Олена. Що саме?

Ганя. Говорить, що прийшли якісь письма з Америки, що Іван не жиє.

Олена. Господь з нами! Це не може бути, що я тоді робила-б, кругла сирота? Ні, Ганю, ти не вір писареви, не крутій і дурисвіт, він так навмисне...

Ганя. Я теж те саме думаю, що писар хоче вмовити в моїх родичів смерть Івана, бо сподієсь, що скоріше мене за него віддадуть, але не діжде він цього. Іван, коли відходив, то клявся, що не забуде мене і скоріш верне, чим я сподіватисьму.

Олена. Тому не сумуймо, Ганю, Господь верне мені брата, а тобі жениха і будемо щасливі. Ходімо на вечірню помолитись за щасливий поворот Івана. Ну, не сумуй Ганю, засмійся до мене, я не люблю, коли ти сумна. (*Обіймає її*). Ну, всміхнися.

Ганя. Я вже весела (*цілує Олену*). Ти Ольо така люба, що при тобі кождий невеселів.

Олена. Та чого-ж нам сумувати. От знаєш що? По вечірні підемо до старої Зубалихи, вона нам карти виложить, побачимо, що вона нам скаже.

Ганя. Добре, ходімо. (*Вийдуть до дверей, де [illegible] Гриця й Софрона.*)

ЯВА. 5.

Ті, Гриць та Софрон.

Гриць. Агій! Мало що з ніг не звалила мене ця сорока.

Олена. Здорові були дядьку. Вибачайте, що я вас потрутила.

Гриць. Ну я й не гніваюсь.

Софрон (*носить на голові перуку, котру приладнаємо*) Здоровенькі були дівчата, мої голубята.

Олена. Здорові були й ви пане писар. А чи це не до Гані ви так причепурились з панська?

Софрон. А вжеж, тільки, бачиш, моє серце пропадає за Ганею, а вона мене не хоче.

Олена. Чому не хоче?

Софрон. Або я знаю. Не хоче тай годі.

Олена. А ви її любите дуже?

Софрон. Ой Господи, як люблю, ще більше, чим самого себе.

Олена. І справді оженилисьби з Ганею.

Софрон. Справді оженивсяб, її Богу, оженивсяб...

Олена. Та ви вже старий і голова у вас вилисіла.

Софрон. О, це вже вибачте, я маю ще добрий волос на голові.

Олена. Це правда, що волос на цьому міхурі добрий, але де дівся волос з вашої голови? (*Ловить за волосся на голові Софрона і здирає перуку, кидаючи її високо в гору*). Ха! ха! ха! Ловіть вашу голову пане писар! (*Сміючись ловить Ганю за руки і вибігають обі з хати: ще з сінеї чути сміх дівчат*).

ЯВА 6.

Гринь, Софрон.

Софрон (*підносить скоро перуку і кладе на голову*). Бісова дівка, лише глузує з чоловіка. Коли лише її стріну, то завжди мені якогось збитка зробить.

Гриць. От молоде, та пусте: тому не дивуйтеся, пане писар її жартам.

Софрон. Та воно жарт жартом, але якої мари чіпляється до моєї фризури? Сьогодні найбільші пани носять перуки, а я, хочете знати, теж з панського стану, не простий хлоп. Правда, я не міг схінчити шкіл, мене, бачте, прогнали, чи там.. хочу сказати, я сам пішов з ґімназії і став при допомозі деяких знайомих панів — писаром. Це не аби яка посада, тут теж треба мати голову на карку, а в тій голові трохи олію. А в мене в голові не січка. В мене і в голові повно, і в кешені не порожно.

Гриць. Та звісна річ, пан писар не аби яка собі скотина, а звісно, вчена голова.

Софрон. Я, бачите, як ви слушно замітили, і як я завжди це повторяю, — вчена го-

лова. (*Виймає табакерку*). В мене і кишеня повна і голова... Прошу, позвольте табаки, добра, російська. Я не курю файки, чи там люльки, бо це смердить, часом при дівчатах закурю цигаро, бо вони це люблять, але звичайно нюхаю табаку...

Гриць. Я з роду табаки не нюхав...

Софрон. Справді? Ану спробуйте, це знаменита табака, їй Богу. Але що це я мав вам сказати?

Гриць. Кажіть, пане писарю, я слухаю.

Софрон. Щось буде важне, тай якось призабув. Щось дуже важне, зараз вам скажу, але, їй Богу, не пригадаю. Ага, ви мене знаєте не від сьогодні, вже чули, тай самі переконалися, що в мене і голова...

Гриць. Знаю, і голова не порожна і кишеня повна.

Софрон. О бачите! Не порожна і повна, ая, у мене все в порядку, тому то як ваша донечка Ганя...

(*Стукають в двері*).

ЯВА 7.

Ті, Олекса й Миколайко.

Олекса. Слава Богу.

Гриць. Слава на віки. Витайте гостеньки.

Софрон. Чорт їх побери, знов мені перешкодили.

Гриць. Давно не бачив вас куме Олексо. Розгостіться в моїй хаті.

Олекса. Спасибі! (*До писаря*). Здорові були пане писарю.

Софрон. Здорові були і ви Олексо, та що у вас чувати?

Олекса. Та що ми, прості люде, можемо знати. Ось ви, пане писарю, вчена голова, читаєте ґазети, та всяку всячину знаєте, та розкажіть нам, що у світі діється?

Михайло. Ая. Що у світі нового?

Софрон. Я... не хвалюсь, що в мене і в голові не пусто і в кешені не порожно, Богу дякувати... (*подає Олексі табаку*).

Олекса. Це звісно в цілому повіті, що вам, пане писарю, ніхто не дорівняє, тому ми радіб почути од вас, чи це правда, що люде говорять?

Михайло. Бо, думаємо, цього ніхто кат добре не знатиме, як ви...

Софрон. А о що саме вам ходить?

Олекса. В коршмі, бачите, ми чули, що в Гамериці...

Михайло. Завалилася копальня.

Олекса. Ая, міркуєте, копальня. І богато люда засипало.

Михайло. На смерть засипало.

Олекса. Я слухаю, тай кажу до Михайла..

Михайло. Ая, до мене кажуть.

Олекса. Ходімо ми до пана писаря...

Михайло. Це вчена голова... то спитаємо її.

Олекса Чи це правда...

Михайло. Що копальня засипала людей?

Софрон. На жаль, це правда. При катастрофі засипало много робітників і між иншими мали бути наші краяне, що минулого року туди поїхали.

Олекса. І засипало їх на смерть?

Софрон. А вжеж.

Олекса. Так може і мій імянник Олекса Кривий засипаний?

Софрон. А вжеж, що засипаний.

Михайло. Котрий це. Може цей музикант?

Олекса. Той самий!

Михайло. То заграв собі сарака.

Олекса. А я й казав йому: Не їдь ти до тої Гамерики, тебе шкода, бо ти добрий музика. Та не послухав.

Софрон. Також Івана Бойчука засипало.

Гриць. От тобі й на! Оленка зістала тепер круглою сиріткою.

Софрон. А хай зістає, коли собі жарти робить з такими вченими людьми, як ось, приміром, я...

Олекса. Бачите, куме Грицю, який наш пан писар розумний. Вони все знають, що діється у світі.

Михайло. Я-ж вам казав, що це вчена голова.

Софрон. І голова вчена, тай кишеня не порожна, он що.

Олекса. Звісна річ. Гм.. І засипало, кажете, і того музику Олексу, та ще й Івана?

Бідняки. Іван, кажуть, мав ніби вашу Ганю сватати, куме Грицю.

Софрон. Мав сватати, та вже не буде. Ганя із за Івана давала гарбуза усім парубкам, а тепер прийдеться їх перепрошувати.

Грицъ. Ой, клопіт мені з дівкою.

Олекса. Та й Оленки теж шкода. Дівка спрітка. Треба її пригорнути, в мене однако дітей нема, а вона мені своячка...

Грицъ. Буде це й християнське діло, як її приймете до себе.

Софрон. Не варто, Олексо, це збиточниця велика.

Грицъ. Збиточниця! Це ще молоде...

Олекса. Звісно, що молоде. Але я прийму її до себе і будемо, куме Грицю — віддавати, ви вашу Ганю, а я Оленку.

Софрон. Коли вже про це мова, *(приладжує собі волосся)*, то я, треба вам знати, теж кандидат до маляженського стану. В мене, бачите, і голова не пуста і кишеня не порожна...

Олекса. Та воно так і треба, щоб жениx голову мав і кишеню...

Софрон. Пождіть не перебивайте, я ще не скінчив.

Олекса. Може опісля пане писарю, бо ми як раз у цій справі хтіли побалакати.

Софрон. Ні, коли я вже зачав, то хочу скінчити... Я не хвалюсь, в мене...

Олекса. Вже знаємо — голова і кишеня.

Михайло. Звісно...

Софрон. Але яка голова і яка кишеня! Ох-хо!

Гриць. Куме Олексо, кажіть, що ви мали говорити (*Писар ображено одвертається*).

Олекса. Коли, куме Грицю, не можете мати Івана за зятя, то, здається, що ми приходимо як раз в пору. Думаю, що можемо присилати старостів...

Гриць. А це від кого?

Олекса. (*Показуючи на Миколайла*). А ось від него парубка. Діло в тому, щоб запевнитись з гори, що старости не підуть з гарбузом.

Софрон. Я можу вам з гори сказати, що гарбуз певний: Шкода заходів. Що иншого, як биня...

ЯВА 8.

Тіже і Петро.

(*Петро входить мовчки, роздягається і сідає з кими на припічки.*

Олекса. Це вже діло кума Гриця.

Михайло. Ви дядьку скажіть, чи можу присилати старостів.

Гриць. (*Заклопотано*). Я тут не можу сказати ні так, ні сяк, треба з дочкою побалакати.

Софрон. А так, так, розумно батько каже, треба дочку спитати. І я певний, що Ганя не схоче. (*Про себе*). Ну к чорту з ними. Ще мені плани помішають, а я так гарно все обдумав.

Гриць. Та й з жінкою треба порадитись, бо ми не хочемо дитину силувати.

Софрон. А вжеж, на милування нема силування. Але треба все таки звернути увагу на це, щоб той, хто хоче женитись, мав щось і в голові і в кишени, а не так, як ось цей Михайло.

Михайло. Як не так? Що вам Михайло не дає спокою?

Софрон. Я не до тебе, я кажу до батька Гані, що такий парубок, як он Михайло (*показує в сторону Михайла*), нічого не має, а в мене і в голові і в кишені щось є.

Петро (*сміється*). Гі-гі-гі. І в голові і в кишені.

Софрон. А ти дурнило мовчи. Не мішайся до нас. Може теж в свати прийшов?

Петро. Гі-гі-гі. Чому ні? Хиба я не молодець? Коли вам, такому старому, забаглось мати жінку, то чому я не можу мати? Гі-гі-гі!

Софрон. Мовчи, а то я тебе..

Гриць. Лишіть його, пане писар...

Михайло. Петро правду каже. Ви моглиб дідом Гані бути, бо вже й на батька за старий, а женихом, то вже таки трохи за пізно...

Софрон. Чи ти знаєш, з ким ти говориш?

Петро. Гі-гі-гі! Дай спокій Михайле, бо то пан писар, що до гарешту нас обох замкне, гі-гі-гі.

Софрон. Я вас усіх, теж... навчу, як поводитись з людьми. Старий я! Он що! Старий! (*Глаїть себе по голові, перука пересувається на бік*).

Петро. Гі-гі-гі! Дивіть на його голову.

Михайло. Пождіть пане писар, я вам волосся справлю, бо злетить на землю...

Софрон. (*Злісно.* Чорт твого батька... ти дурак якийсь. Пождіть, я вам покажу, що я вмію (*виходить злісний*).

Грицъ. Ось і розсердився...

Олекса. Най сердиться, а ми, кумо, мінчаймо наше діло.

ЯВА 9.

Ті, Катерина і Ганя.

Грицъ. Ось моя стара з дочкою вже в дома, хай вони говорять.

Катерина. А, гості в нас.

Олекса. Здорові були, не ви перші з вечірні.

Ганя. Ая, з вечірні, ходили свічки погасити, трохи припізнились.

Катерина. Таки добре припізнились.

Ганя. Як раз на „Світе тихий" прийшли.

Петро. А в нас і пан писар були.

Катерина. Ми його стрінули на вигоні. Лихий був, як чорт. Каже до Гані: поспішай, бо до тебе свати прийшли! Але з цьої муки хліба не буде, каже, це вже моя тут голова, каже, і побіг, як скажений.

Грицъ Ну, Бог з ним, а тут, я бачу, є поважне діло. Доню! (*Бере Ганю за руку*). Послухай, що я тобі скажу. Ти одна в нас і я хотівби бачити тебе щасливою. Мої години вже почислені, мама теж не молода, слабовита, наша надія — це ти. Нам треба господаря в хату взяти. І ось найшлись добрі люде, кум Олекса привіз Ми-

хайла, та питає, чи може слати старостів. Я знаю Михайлового батька, добрий господар, думаю, що й син такий буде і я не бажав би для тебе кращого мужа, як Михайло. Довше перебирати годі, а то я впречусь тебе...

Катерина. Та бо не горячися старий! Ганя вже мені по дорозі обіцяла, що перебирати не буде. Про Михайла я теж богато доброго чула, тому й рада, що він як раз..

Гриць. Ну й гаразд. *(До Олекси)*. В такому разі — можете старостів присилати.

Михайло *(до Гані)*. Ганю, я хочу від тебе почути, хоч одно щире слово. Най я з твоїх уст почую, чи присилати старостів?

Ганя *(по хвилі)*. Ти чув, що тато і мама сказали. Я послушна буду родичам і так буде, як вони скажуть.

Михайло. Ганю! Ми будемо щасливі.

Олекса. Діло скінчене. Тимчасом бувайте здорові, а старости ще сьогодня вечером будуть... *(виходить з Михайлом)*.

Гриць і Катерина *(випроваджують їх і виходять за ними)*. Ідіть здоровенькі!

ЯВА 10.

Ганя і Петро.

Ганя наче закаменіла на місці.

Петро. *(Глядить на Ганю довго мовчки, відтак кажить)*. Був на світі хлопець-сирота, без тата і мами. Всі ним поштуркували і били його,

жити йому не давали. І блукався сирота по білусвіту, притулку шукав, та ніхто його не пригорнув, ніхто куска хліба не дав. Усі казали: Ти Петре дурний! Стань під церков і проси хліба, бо ти до ніякої роботи не здатний.

(Ганя все ще стоїть нерухомо й прислухується до слів Петра).

Петро. І я сідав під церквою, а люде кидали мені по крейцару у шапку... Ніхто у хату не приймав мене на ніч, я ночував разом з пташками у лісі, а зімою спав у Абрамка в коршмі під лавою. Аж подибала сироту — гарна дівчинка Ганя тай сказала йому: Ходи хлопче до нас, дам хліба і теплий кожушок, бо тепер зима. І прийшов я у цю хату, де мене приняли як рідного сина. Тут мені добре, пасу свою череду, тай граю на сопілці. *(Виймає сопілку).*

Ганя. Деж ти вчився грати на сопілці?

Петро. Нігде! От так, сам грав, тай грав і щось виграв *(грає)*. Гі-гі-гі. Що це я граю? Не сумної, а веселої треба грати, бо весілля в нас буде! Кажуть люде: Ти, Петре, дурний, в тебе глуздів не має. Нехай я буду дурний, а все таки, я вмію грати, *(грає веселої)*.

Ганя. Краще заграй тужної, мені не до веселости!

Петро. Як це так? А свати сьогодні прийдуть!

Ганя. Лучшеб була не дочекала таких сватів.

Петро. Правда, це свати не від Івана. Ой, добрий хлопець був цей Іван. Він мене теж любив, так як і ти Ганю. Так щож, він поїхав кудись і не вертає, а цей патлатий писар каже, що він вже помер...

Ганя. Хто таке каже.

Петро. Пан писар. Бо якась там коньєльня засипала робітників і вони всі померли. А він, про це, каже, довідався з ґазет, ая, та дійся воля Божа.

Ганя. Щож робити? Усі так говорять, то щось в тому мусить бути. Бідний мій, безталанний Івасю. Як же я без тебе житиму?

Петро. Не турбуйся Ганю, пропало, може Михайло буде ще лучший, його всі хвалять.. Але знаєш, як ти вийдеш за Михайла, то я боюся, що мене тоді з хати виженуть, тісно вам буде... тому я просив би тебе, Ганю, не проганяйте мене від вас, я в стайни спатиму, а тобі я за це все такої заграю, якої сама захочеш. Добре!

Ганя. (*Задумана, наче крізь сон*). Добре!

Петро починає грати на сопілці сумну арію. Ганя заслухалась, оперши голову рукою. Завіса паде.

ДІЯ ДРУГА.

Лісова околиця під лісом.

ЯВА 1.

Петро і Софрон.

Петро (*сидить під деревом і грає на сопілці*).

Софрон (*виходить по хвилі і побачивши Петра, задержується перед ним*). Го, го, го, з тебе добрий музикант, як бачу і чую.

Петро. Гі, гі, гі!

Софрон. А деж ти так навчився грати?

Петро. Та, так з себе, — воно само прийшло — гі, гі, гі! Але вибачайте, що вас не замітив (*здіймає капелюх*).

Софрон. Нічого, — нічого.

Петро. А куда ви, пане писар, так намірились?

Софрон. Вертаю до дому, був у місті за почтою.

Петро. Ага, правда, через ліс дорога йде, а я гадав, що ви..

Софрон. Шукаю тут Гані? О, вона мені вже не в голові. Погорділа мною, хоч у мене і в голові і в кишені не порожно, і воліла піти за цего хлопа, Михайла, ніж за мене. Но, і як їм там живеться? (*Сідає під дерево*) Ну, сідай і ти, Петре, та розкажи мені, як їм живеться? (*виймає з кишені ріжні звитки паперу, які кладе на землю, а знайшовши табаку, заживає*). Ага, ось і вона. Чи ти любиш табаку? А може ти волієш курити?

Петро. Гі, гі, гі. — я з роду ще не курив *(дивиться нишком на звитки паперу, що лежать на землі)*.

Софрон. Так і закуримо собі оба і побалакаємо. Ти на мене не гніваєшся Петре? *(виймає цигарки)*.

Петро. Я? — та за що? хиба ви мені що злого вчинили?

Софрон. Я так думав. Коли ні, то гаразд, *(подає йому цигарку і виймає сірники)*. Ну, закури собі і я собі закурю, хоч волію табаку. Але бач, я з панами в місті знаюсь і мушу з ними по їх моді жити. Они табаки не заживають, лише курять цигарки. І я з ними курю Ось тобі одно і закури собі *(дає)*.

Петро *(бере)*. Гі, гі, гі, — та й що я з тим маю вчинити?

Софрон. Роби так, як я роблю, *(запалює своє і його цигаро)*.

Петро *(закашлюється від диму)*.

Софрон. Не ликай так диму, а пускай його так, як я *(курить і пускає з рота дим)*. Он як!

Петро. Коли я так не вмію.

ЯВА 2.

Ті й Олена.

Олена. Диви, диви, Петро тут забавляється, з корови порозходилися по лісі.

Петро *(встає й біжить в глубину ліса)*. А гов сивуля! Куда ти пішла!

Олена. Що це ви, пане писар, заходите собі з пастухами. Така особа...

Софрон. Або пастух не людина? Я хлопами не погорджую і люблю з ними поговорити. От, сідай і ти собі коло мене, та побалакаємо собі.

Олена. Ще що? А може хотіли-б собі так й пожартувати зі мною?

Софрон (*встає*). Чому ні. Я дуже люблю дівчата й на край світа пішов би я за ними (*гладить її під бороду*).

Олена (*одкидає його руку*). Та ну-бо!

Софрон. Глянь лише, як тут у полі під лісом гарно, як чудово!

Олена. Та так воно всюда.

Софрон. Але тут такой инакше. Така краса — так любо.

Олена. Весь світ однаковий.

Софрон. Це правда, але приміром в лісі так романтично. Тут лише жити з любою дівчиною, пригорнути її до серденька, та... (*співає старечим хриплим голосом*) „Ластівко моя прекрасна!“...

Олена. Йдіть собі з вашим залицянням.

Софрон. Слухай Олю. Тиж знаєш, у мене й в голові повно й в кишені не порожно. Не хотіла мене Ганя, так я їй на злість готов з тобою оженитись (*гладить її під бороду*).

Олена. Диви, диви, старому на женихання зібралось.

Софрон. Та я ще й не дуже так старий, як ти думаєш. А при такій пташочці, як ти, готов ще відмолодніти.

Олена. Ой, відай ваша голова вже не відмолоднів (*хоче злюнти його за порку*).

Софрон. Та бо, — чого ти вчіпилася до моєї голови?

Олена. Хочу лише бачити, чи під цим покривалом є волосся?

Софрон. Як що нема, то це знак, що голова мудра, бо така ніколи не посивіє, лише вилисіє.

Олена. Ні, пане писар, голова лисіє тому, що дурна, а такої голови волос не держиться. Ха, ха, ха

Софрон. Жартуй собі, здорова, а я такой тебе люблю і з тобою оженюся. Ходи, най тебе поцілую.

Олена. Го, го, го, — й цілувати вам захотілось?

Софрон Я мушу тебе поцілувати, чи хочеш, чи не хочеш! (*хоче її цілувати*),

Олена (*тікає*). А дайте мені спокій!

Софрон (*біжить за нею*). Здогоню, тай поцілую (*обоє відбігають*).

ЯВА 3.

Петро сам).

Петро (*вийшов і дивиться за ними*). Гі, гі, гі, а то старому захотілось по лісі бігати (*кричить в сторону*). Красуля, а ти куда знова? (*хоче бігти*

за корову, а побачивши під деревом звиток, що Софрон лежить, задержується). А це що? (*підходить*). Ага, це пан писар забули якісь папері (*ховає за пазуху*). Красуля, куда ти? (*відбігає до корови*).

ЯВА 4.

Іван, потім Петро.

Іван. (*убраний з панська виходить і розглядається*). Здавалось мені, що хтось тут є. Давно вже я тут не був і хотів би побачити когось знайомого.

Петро (*вертає*). Аги, з тою коровою. — Усе кортить її до ліса і не держиться купи (*побачивши Івана, задержується, роззявивши рота і приглядається йому*).

Іван (*приглядається Петрови*). Чи не Петро це?

Петро. Гі, гі, гі. — ви мене знаєте?

Іван. Чи не наймит ти у Білозубів?

Петро. Хиба що?

Іван. Ти не пізнаєш мене?

Петро (*приглядається йому*). Та ні. У нас не ходять в таких сукманах, як ви.

Іван. Се-ж я, Іван, що поїхав був у Америку.

Петро. Гі, гі, гі. — Таки Іван, а я тебе не пізнав, так ти змінився (*біжить до него й хоче йому кинутись на шию, враз задержується й одступає боязливо*).

Іван. Та й чому тікаєш від мене?

Петро. Бо я тебе боюсь.

Іван. Чого боїшся?

Петро. Бо ти не Іван...

Іван. А хтож, як не Іван (*приближається до нього*).

Петро. Не підходи! Я тебе боюсь.

Іван. Що тобі сталося? Це я, Іван.

Петро. Ні, ти дух Івана. Іван вже не жиє. Його копальня присипала й він помер.

Іван. Хто таке наговорив?

Петро. Та пан писар таке говорили: вони вичитали те в казетах. А що пан писар скажуть те й мусить бути правда, бо це дуже мудрий цей пан писар.

Іван. Це правда, що копальня завалилась й засипала багато наших людей, але я не був тоді в копальні і мене вона не засипала. Я-ж прецінь про це писав.

Петро. Та до кого?

Іван. А до твого ґазди.

Петро. О, це вже не правда. Коли-б ґазда дістали від тебе яке письмо, то булиб сказали. А про це вони не згадували ніколи, а чули від других, що ти помер.

Іван. Це не може бути. Піду й довідаюся (*хоче йти*).

Петро. Не йди Іване.

Іван. Чому ні?

Петро. Вони злякаються, всім звісно, що ти помер, а враз ти по світі ходиш..

Іван. Я переконаю всіх, що я живу. Ось і з тобою хочу привитатись, як слід. Ходи до мене Петре.

Петро. Не хочу, я йду собі до коров. *(Відбігає і губить папері писаря. Іван підносить і переглядає)*

Іван. А це що, мої листи, які я писав до Білозубів. Чогось вони у пастуха за пазухою?

Петро *(вертаючи)*. Віддай не Іване, це не моє.

Іван. Я знаю, що не твоє.

Петро. Хиба ти теж бачив, як писар це тут загубив?

Іван. Хто загубив?

Петро. Це писар наш, Софрон, загубив, як вертав сюди з міста. Ось тутечки відпочивав, нюхав табаку, курив цигарки й мені дав одного. десь тут маю ще кусок за пазухою...

Вбігає задихана Олена.

ЯВА 5.

Ті й Олена.

Олена. Ой, а то старцун, чорт його бери. На женихання йому зібралось, *(замітаючи Івана)*. А-а!

Іван *(сховавши папері в кишеню)*. Та це Олена, моя сестричка.

Олена. Івасю! *(кидаються в обійми)*.

Петро. Гі-гі-гі! Це може справді живий Іван.

Олена. Яка я щаслива, Івасю. А то люде казали таке страшне про тебе, що я вже свої очі виплакала.

Іван. Щось мені тут Петро плів...

Олена. Говорили, що ти помер, що тебе засипало в копальні.

Іван. Я здоров і жив і вертаю до вас...

Олена. А я говорила Гані: Ти не вір людям, моє серце чуло, що ти живий і здоров повернеш.

Іван. Думаю, що й Ганя тішитисьме мною, бо я грошей привіз трохи, та сміло можу тепер сказати Білозубам: Дайте мені вашу Ганю.

Олена. Івасю, пропало все.

Іван. Як се розуміти?

Олена. Я аж боюсь тобі це сказати...

Іван. Говори, не муч мене!

Петро. Гі-гі-гі! Та що боїшся? Дурна.

Олена. Ганя вже замужна.

Іван. Замужна?

Олена. Так! Але вона тут невинна. Вона тужила й плакала за тобою, лише люде вмовили в неї, що ти помер, а старі лаяли її, що дівкою посивіє, як ждатиме на тебе, і вона вийшла за другого.

Іван. За кого?

Олена. За Михайла Плесака.

Іван. Ходімо! Піду до него і скажу: Віддай мені Анну! Не віддасть, то убю, як собаку.

Петро. Знов її чорт у ліс несе. *(вибігає).*

Олена. Не роби цього Іване! Пропало, тай годі. Як ти що вчиниш Михайлови то ще...

Іван. Убю його, він мені щастя моє украв.

Олена. Ні, Іване, лиши його в спокою...

Іван. Мені все одно. Нема Анни, то нема й життя для мене. Убю того злодія, а сам згину на шибениці...

Олена. Щож я без тебе робитиму, яж так ждала на тебе.

Іван. Та, як мені, сестричко, тут жити? Скажи сама.

Олена. Стрівай, подумаємо, а там воно якось буде. Не турбуйся Івасю.

ЯВА 6.

Ті, Софрон, потім Петро.

Софрон *(йде поволи, шукаючи чогось по землі).* Агій! Деб я це все загубив? Тут я сидів, нема нічого. *(З ліса надходить Петро).* Ти Петре не бачив тут нічого.

Петро. Не бачив. А чого вам треба?

Софрон. Чи я тут чого не загубив?

Петро. Та відай загубили, коли шукаєте. *(Глядить за пазуху).*

Софрон. Мені здається, що коли я тут спочивав, то витягнув ріжні папері й поклав тут на землю.

Петро. *(замітив, що з него за пазухою нічого нема).* Я... я не найшов, ось дивіть, не маю, може ви де у лісі загубили, або як за Оленою бігли.

Софрон *(замітив Олену й Івана)*, А це хто?

Петро. Олена.

Софрон. Ну, а цей з нею панок?

Петро. Гі-гі-гі. Це її жених.

Софрон. Же-жених?

Петро А вжеж, дивіть, як пригортає її до себе.

Софрон. Ну й дивіть, якого жениха найшла..

Іван *(до Олени)*. Не пізнав мене. І добре Петро видумав, так я задамся твоїм женихом.

Софрон. Ну й парнивеж моє щастя. Яку лише дівчину я собі виберу, зараз навинеться другий. Чорт їх бери усіх. *(Підходить до Івана)*. А ви, добродію, що за оден?

Іван. А вам до мене яке діло?

Софрон. Я тут писар в громаді й маю право кождого чужостороннього запитати, хто він й звідки прибуває.

Іван. Тут в лісі ви не урядуєте. Я прийду до вас до уряду і там вже поговоримо.

Софрон *(про себе)*. Диви, який гордий. Але здається мені, що я його вже десь бачив.. *(до нього)*. Бо то знаєте, я тут писар громадський, я не аби який посіпака, в мене в голові не порожно і в кишені повно, зі мною нема жарту.

Іван. А щож мене це обходить, що у вас там в голові й в кишені?

Олена. А видко, що вам в голові повно, коли й на голові повно клоча.

Софрон. А тебе що це обходить?

Олена. Чому не обходить, коли ви говорили, що зі мною хочете женитись.

Софрон *(боязливо дивиться на Івана)*. Це не правда.

Петро. Гі-гі-гі.

Софрон. А ти чого так підсміхуєшся?

Петро. Ви кажете, що ви такий мудрий чоловік, а так вмієте брехати. Тож прецінь я сам чув, як ви говорили, що з Оленою хочете женитись.

Іван. Чи так? Так ви на те тут в громаді писарем, щоби дівчата баламутити? Дивіть, який донжуан!

Софрон. Алеж ні, — ні, я лиш так жартував, бо знав, що Олена, має вже жениха. Я хотів лише довідатися, чи вона його дуже любить, *(про себе)*. Я такой його вже десь бачив. І голос його мені знайомий й лице знайоме.

Іван. А вам, яке діло до цего, що вона любить свого жениха?

Софрон. Та я нічо, мені байдуже *(до Петра тихо)*. Слухай, Петре, скажи, як його зовуть?

Петро. Не знаю — я сам перший раз його бачу.

Софрон. Ей, чи не брешеш ти, Петре?

Петро. Я не вмію так брехати, як ви — гі-гі-гі!

Софрон. Сьогодні — чи завтра я таки довідаюсь, хто він? *(голосно)*. Не перешкаджаю вам. Моє поважання!

Іван. І моє вам поважання.

Софрон *(відходячи)*. Де я його бачив? — де я його бачив?...

ЯВА 7.

Попередні без Сафрона.

Петро. Гі-гі-гі... а то й згулив його.

Олена. Кажуть всі, що ти дурний Петре, а я ось й бачу, що ти розумний — розумнійший від пана писаря.

Петро. Гі-гі-гі...

Іван. Я межи вами трохи повеселійшав і забув про моє горе. Бо коли я згадаю, що я жив лише для Анни й сподівався, що коли верну з Америки, то й житимем на віки, а так воно не сталось і Анна зістала жінкою иншого, а не моєю, то на щож мені тепер придасться життя! Воно для мене лише мукою буде. Я не міг би дивитися на це, що Анна жиє з иншим чоловіком.

Олена. Та воно й правда, що ти завівся в наліях. Але Анна тут невинна. Вона не хотіла йти за другого. Але, бач, пан писар розніс по селі вістку, що ти вже не жиєш, що копальня тебе засипала, так Анна услухала родичів і вийшла за Михайла.

Іван. Знаю, що зроблю. Верну назад до Америки. Не хочу навіть в село заходити. А тебе прошу не згадуй навіть нікому, що я тут був.

Олена. Не лишай же мене, я також з тобою поїду...

Петро. А дивіть! Ганя! Ґаздиня йде!

Іван й Олена. Де?

Петро. Та ось, вона вже не далеко.

Іван. Що тут зробити, щоби не стрінутись з нею?

Олена. Скрийся тут між корчами.

Петро. Ходи, я тебе вже заховаю. *(веде Івана в глубину і укриває його поміж кущі, потім вертає).*

Олена. Господи, що тепер буде?

ЯВА 8.

Ті й Ганя.

Ганя *(убрана вже як молодиця)*. А де то ви застрягли? Я жду й жду з полуденком, а вас як нема, так і нема. Гадаю: певно що нибудь сталося, може корови залізли в чуже і хто їх й заняв, так треба й подивитись і занести полуденок

Петро. Та ні, я їх вже добре стережу.

Олена. А я ходила за грибами — шукала й шукала, та ні одного не знайшла.

Іван *(про себе)*. Як їй до лиця бути молодицею. І вона не моя! Ах, клята доля!

Ганя. Ну, так ось вам і полуденок. Ви певно голодні, так споживайте, *(ставляє на землю горнята, відтак розглядається на всі сторони).*

Петро *(бере ложку й їсть, не зважаючи, чи Олена їсть, чи ні).*

Ганя. Їж і ти, Олено, бо вистигне.

Олена. Я якось... не голодна, опісля буду їсти.

Ганя *(розглядається на всі сторони).* Слухай, Олено, чи тут з вами нікого не було?

Олена. Нікого.

Петро. Та бо не бреши, бо був пан писар.

Ганя. Не о писаря я питаю, а чи хто инший не був? *(розглядається).*

Олена. Та хтоби мав бути?

Ганя. Ей, не муч мене, та не укривай, бо я знаю все. Я варила полуденок, а тут впадає пан писар до хати, тай через двері кличе: Іван вернув з Гамерики — він там під лісом з Олетою й Петром. Я й вхопила горнець і прибігла чим скоріш сюда. Деж він? Де Іван?

Петро. Та он, бачите, там за тим деревом скрився *(йсть дальше).*

Ганя. *(Біжить в сторону кущів, з відки виходить Іван).* Іване!

Іван. Здорова була Ганю! *(Обоє біжать проти себе й наче хочуть кинутись в обійми, та зараз гейби завмерли).*

Завіса паде.

ДІЯ ТРЕТА.

Хата, як в І. дії.

ЯВА 1.

Гринь, Катерина і Ганя.

Гриць. Ну, я вже й убрався — час іти на торг, а ти ще там порається.

Катерина. Та-бо й треба щось взяти на торг і продати, щоби було за що купити соли й свічки.

Гриць. Ти Ганю ґаздуй тут з Михайлом — ми не будемо баритись, скоро вернемо.

Ганя (*помагає матери до бесаг класти яйця й ярину*).

Катерина. Та-бо ти всі яйця порозбиваєш. Так кваппишся, ніби й рада була нас позбутися.

Ганя. А що мені в місті купите?

Катерина. А що хочеш, щоби тобі купити?

Ганя. Та хиба вже нічого не купуйте, мені нічого не треба.

Катерина. От і говориш, як не своя. Тобі тепер лише жити. Маєш чоловіка, що тебе любить. І ми його любимо, — вдався він тобі і нам.

Гриць. Та-бо ти стара не мішайся до них, той не конопадься довго, бо сонце вже зійшло, а до міста не близько.

Петро (*за сценою*). А гуш! фій!... (*свище*).

Гриць (*через вікно*). А ти що знова?

Петро (*за сценою*). Та ось яструб несподівано зняв між кури й вхопив тоту чубату (*свище, вложивши два пальці в рот*).

Катерина. Надоньку мій! найкращу курочку мені вхопив!

Гриць. Нехай на цім станеться.

ЯВА 2.

Ті й Петро.

Петро (*виходить*). А то й вам поганець — утік. Але най но він в другий раз прийде, то я йому вже догоджу. Зроблю пістолет і убю собаку!

Гриць. Тільки, щобись сам себе не убив.

Петро. Або я дурний себе убивати? Його убю!

Катерина. Тепер вже ти хоробрішся. Я вже готова й можемо іти.

Гриць. Ну, так і ходім. А ти Петре доглядай дому, бо може Михайло з жінкою підуть в поле, то треба хати доглядати.

Петро. Ну-ну, — не тра мене до того гнати.

Гриць. Так і бувайте здорові!

Ганна (*підує з рукуцвітя і мантір*).

Гриць. Прощаєшся, як би ми на віки розлучались. Ми скоро з міста вернемо. Ходи стара.

Катерина. Йду вже! (*обоє відходять*).

ЯВА 3.

Ганя, Петро.

Ганя. А Михайло де?

Петро. Та ось був на оборі, а пан писар його закликав і оба пішли кудась на вигін.

Ганя. Певно вже сказав йому, що Іван вернув

Петро. Я хотів був підслухати, що вони з собою балакають, і підійшов до них, а тут саме в той час надлетів яструб і кури пополохав, тай одну таки ухопив на сніданок.

Ганя. Деж вони тепер?

Петро. Може ще за хатою, — хиба піду й побачу.

Ганя. Ні, зістань. Коли мав сказати, то вже й сказав. Дій ся воля Божа!

Петро. Та-бо вони там готові до полудня балакати й перепкаджають нам.

Ганя (*затикає йому рот*). Тихо, не говори так голосно, бо може нас Михайло підслухати.

Петро (*тихше*). Олена вже була й казала, що вони з Іваном ждуть нас. Ходімо!

Ганя. Тепер не можна, — треба перше Михайла за чим в село виправити. Ах Господи святий! я чогось боюся, такий ляк мене здіймає...

Петро. А я нічого не боюсь, я тішуся, що помандрую до тої Гамерики. Там мусить бути весело. Дуже мене кортить до Гамерики, бо хотів би зістати таким паном, як Іван. Гі, гі, гі...

Ганя. Тихше! (*Затикає йому рота*). Ти готов ще все попсувати.

Петро. А я все таки казав: Маємо втікати до Гамерики, то втікаймо в ночі, а не в день, бо в день небезпечно, може хто побачити.

Ганя. Коби хоч Михайла за чим з хати виправити. Коли вже знає, що Іван вернув, то довше не можна зволікати. Дійся воля Божа! —

Заграй мені тепер, Петре, тоту пісню, що я її так люблю!

Петро. Коли хочеш, то я заграю. (*Грає на сопілці*).

Ганя (*сідає, спершя голову на руки і задумується*).

ЯВА 4.

Тіже і Михайло.

Михайло (*заходить, сідає й слухає пісню, а коли Петро перестав грати, говорить*): Гарна пісня. — вона й мені сподобалася.

Ганя (*як би зі сну пробудилася*). А, це, ти, Михайле?

Михайло. Тато і мама вже пішли?

Ганя. Пішли, але казали, що скоро вернуть.

Михайло. І я мушу на хвильку скочити в село.

Ганя. Чи є діло до кого?

Михайло. Хочу попросити ґаздів, щоби мені помогли сіно скосити. Вже час на сіно.

Ганя. А довго там забавишся?

Михайло. От може з годину, а коли-б я довше забавився, то нічо. Ти, Петре, заграй веселої, а не такої сумної, як ось тепер грав. Вона гарна, але я вже таки волію веселу. Тай й газдиня воліє веселу. Правда, Ганю, що ти волієш веселу?

Ганя. Най грає веселу, — мені все одно. Але ти, Михайле, мене не любиш, коли неправду говориш.

Михайло. Чому неправду говорю?

Ганя. Ти не йдеш до ґаздів за орудкою, а до кого иншого.

Михайло. А до когож, думаєш?

Ганя *(гладить його)*. А з ким ти тепер на оборі балакав?

Михайло. З писарем.

Ганя. А що він тобі говорив?

Михайло. А що — говорив, що відай Іван з Америки вернув, бо бачив вчора якогось панича, котрий з постати та з лиця виглядав на Івана.

Ганя. І ти хочеш дізнатися, чи це Іван?

Михайло. Ні, але пан писар говорив, що має мені щось важного сказати.

Ганя *(гладить його і земілається)*. А скажеш мені, що він тобі скаже?

Михайло. Моя ти голубко! хибаж я тебе не люблю й мав би перед тобою все таїти?

Ганя. Ну, коли так, то йди. А на дорогу поцілуй мене.

Михайло *(цілує її)*. Ах, моя ти голубко, моя ти перепелиночко!... Я лише для тебе й живу. Скажи, чи ти мене любиш?

Петро. Як би не любила, тоб і не вийшла була за вас.

Ганя. Петро добре каже.

Михайло. А коли-б так Іван вернув, чи й тоді не перестанеш мене любити?

Ганя. Й тоді не перестану любити.

Михайло. Ну, так я й спокійний. Що тепер й довідаюсь, що писар від мене хоче. До побачення, моя голубко! *Пішов й відозвався.*

ЯВА 5.

Ганя й Петро.

Ганя. Господи, прости мені, що я обманюю человіка! Я хотіла-б його любити, но коли бачу Івана, серце моє для нього лиш бьється. Ах, тату, мамо, чого ви мене присилували йти за другого? Чому ви увірили, що Іван не верне й не ждали на нього? Чи не ліпше, щобим була зістала дівкою, як тепер проневіритись человікови й втікати з Іваном в далекий світ? Я не можу противитись Іванови, — що він скаже, то й зроблю. Нехай скаже умерти, то й умру.

Петро. Е, так зле не буде, як говорила. Колиб лиш дістались до тої Гамерики, то й все буде добре

ЯВА 6

Ганя, Петро й Іван.

Іван (*вдчиняє двері і кидає шапку*). Чи ти вже готова?

Ганя. Готова готова! Заходи в хату. — Человік пішов в село до твого писаря.

Іван. Я й замітив того, як пішов в ту сторону, та й забіг до тебе, щоб поспішала. Пан

писар готов нам помішати, хоч я того не боюсь, бо маю й на нього таке, що його убє.

Ганя. Що таке?

Іван. Вчора впали в мої руки папері пана писаря.

Петро. Тоті, що він згубив, а я знайшов?

Іван. Егеж, тоті — тоті. І знаєш про що довідався?

Ганя. Та про що?

Іван. Всі листи, що я писав до тебе і до твого батька, або до сестри Олени, він одержував в почти, але вам не віддавав.

Петро. А то тобі й поганий чоловік!

Іван. Через нього лише ти зістала жінкою другого а не моєю, *(виймає пакет)*. Диви, всі тоті листи він до тепер при собі носив.

Петро. Тепер я вже знаю, чому він завжди говорив, що в него кишеня не порожна.

Іван. За такі поступки — його жде тяжка кара. Але нехай його Бог карає, не я! Я не можу тут в селі зістати й не можу дивитись на те, що ти жінкою другого, а не моєю. Бо хоч-би ти хотіла розвестись з чоловіком, то й тоді піп не звінчав-би нас. А там в Америці инші права, там звінчають нас і можемо жити щасливі.

Петро. Може й я там найду собі жінку, бо тут мене жадна дівка не хоче. Кожда каже, що я дурний і вона не хоче мати дурного чоловіка — гі, гі, гі.

Іван. Ти Петре мені став в пригоді, через тебе я тоті листи дістав в свої руки. Я тобі того

ніколи не забуду. Ти підеш з нами й добре тобі в нас буде.

Петро. Гі-гі-гі.. я буду в Гамериці, буду таким паном, як ти, й буду мати жінку! гі-гі-гі... *(скачe).*

Іван. Лиш збирайтеся скоро, бо час вже йти.

Петро. Я вже готовий, ось все моє, що маю (*показує сопілку*). Там я вам буду грати, чого схочете, щоби вам не було тужно за рідним селом.

Ганя. Й я вже готова — можемо йти. Прощайте тату й мамо, що ваша дочка вас на старости літ покидає. Я вас не вину́ю, що віддали ви мене за Михайла. — усьому винен пан писар. Прощай і ти Михайле, що не додержую тобі присяги, яку зложила перед престолом. Ти добрий чоловік, любив мене й може було б мені з тобов добре Но щож — коли серце моє належало й належить до иншого. Йду в далекий світ, бо тут важко було б жити. Прощай моя рідна хатинко, де я вродилася й виросла. Маленька ти й бідна, але в тобі мені було добре. Я гадала тут вмерти, Бог инакше зарядив — моє призначіяня вмирати на чужині.

Петро *(плачe).* Гі гі гі... й мені якось тяжко приходить розставатись з цею хатиною, де я притулок найшов в мойому сирітстві. Ви газдиня мене сироту пригорнули й з вами я йду, куди ви йдете

Ганя. Прощайте сусіди й всі, з ким я жила й веселилася *(бере за руки Івана й обоє звертаються до дверей; а двері вже відчинилися й в них видно Михайла, з поза котрого виглядає Софрон).*

ЯВА 7.

Ті, Михайло й Софрон, Ганя й Іван сиділи осторонь. Михайло глядить на них мовчки. Софрон заживає табаку й усміхається.

Петро. *(про себе).* Ось тобі й свадьба! Що тепер буде?

Михайло. А зі мною не хочете попрацатися? Хибаж я не заслужив на це, щоби зі мною попрацатися? Ганю, як твій чоловік, попрацайся й зі мною, та коли вже так статися має, що хочеш мене покинути, то я й не задержую тебе. Я сам зістану тут і потішати-му тата й маму, котрі на старість плакати муть за своєю одинокою дитиною. Я не буду плакати, бо так відай мусіло статись. А ти Ганю не нарікай на мене, що я тобі завязав світ, що я може сплував тебе віти за мене. Ти з Іваном будеш щасливішою, ніж зі мною. Чи правда? Говоріть — я вас слухатиму.

Іван. Ти Михайле тут невинний, і я бачу, що ти чоловік розумний.

Михайло. А ти був би ще розумнійший, колиб те, що задумав, инакше зробив.

Іван. Як инакше?

Михайло. Не треба тайком втікати з чужою жінкою, бо на тім лише я зле вийду, а як раз нічого злого не зробив. Всі скажуть, диви, Михайла покинула жінка, бо він відай був для неї злим чоловіком. Скажи ти сама, Ганю, чи я для тебе був злим чоловіком?... Колиж ні,

то чому робиш мені такий сором, що тайком втікаєш від мене?

Іван. Инже мали ми поступити?

Михайло. Так було вчинити, щоби й ти й вона й я був вдоволений і на нікого з нас нечесть не впала.

Іван. Я й не хочу, щоби нечесть на кого з нас впала.

Михайло. Не хочеш нечести, а не роздумав над тим, що робиш. Треба було перше до мене прийти й сказати: Віддай мені тую, котру я любив і люблю, а я був би вже так зробив, щоби й ти був вдоволений і Ганя була вдоволена і я. А то заледви вчора вернув в село, сьогодня вже й відходиш, та й поривеш чужу жінку. Та й далеко булиб ви зайшли? До границі заледви. Ганя паспорту не має й були би її задержали й шупасом до мене відставили. Чи то не був би сором для мене й для неї?

Іван. То правда, що я не застановлявся над усіми подробицями. Це булиб ми в дорозі полагодили, але не в цьому діло. Ціле село знало й ти знав, що я Ганю любив, та що пішов у далекий світ, щоби заробити гроші та вернути до неї. Та лихі люде вчинили мене вмерлим.

Михайло. Хто вчинив тебе вмерлим? Ціле село так говорило

Іван. А хто розпустив цю вістку по селу?

Михайло. Хто?

Іван. Ваш пан писар.

Софрон (*входить в хату*). Це не правда! таке писали по ґазетах.

Іван. А, це ви, пане писар? Добре, що й ви сюда приходите!

Софрон. Е, що тут з тим пройдисвітом церемонитись та лагідно з ним обходитись. Віддати його до шандарів, а я вже посвідчу, що на власні очи бачив, як він викрадав чужу жінку й хотів з нею до Америки втікати, щоби її там спродати. За уведення чужої жінки суд гостро карає.

Іван. Чого ви, пане писар, мішаєтесь в не свої діла?

Софрон. Як це, я не маю мішатись? *(замикає табаку)*. Я тут в селі перша особа й яко урядник маю уважати щоби в селі був порядок. Го-го-го! не виведеш мене в поле, бо в мене в голові не порожно, а як треба то й кишеня моя повна...

Іван. Ми знаємо, що ваша кишеня повна, я переконався, що добре була напхана чужими річами *(йде до дверей і зачиняє їх)*.

Софрон *(змішаний)*. Що хочеш робити?

Іван. Хочу переконати людей, що твоя кишеня не була порожна *(виймає папері)*. Чи знаєш, голубчику, що це?

Софрон *(хоче взяти папері)*. Це моє...

Іван *(не дає)*. О вибач, велебний пане писарю, від мене не скоро дістанеш ці папері, бо це моя власність та за крадіж чужих листів ти відповіш перед судом. Я, покищо, хотівби лише знати, яким правом посмів ти чужі листи в себе придержувати?

Софрон. Я не мав ніяких чужих листів.

Іван (*показує*) А це що?

Софрон (*глянувши*) Це, це не моє...

Петро. Та-ж говоріть правду, пане писар. Прецінь ті папері ви згубили під лісом, коли давали мені циґари, а я їх там найшов.

Софрон (*підходить до дверей і пробує вийти*). Ти найшов? Я нічого не згубив.

Іван. На суді справа вияснится — там вийде вся правда на верх, як олива. Коли і я в чім провинився, то й хочу теж бути караний. А яка кара стріне — пана писаря, то побачите всі...

Софрон (*виломлює силою двері й утікає*). Побачимо хто з нас перший піде під ключ.

ЯВА 9.

Ті без Софрона.

Іван. Втік, видно, що почувається до вини.

Петро. Я піду за свідка, бо сам бачив, як він тоті папері згубив.

Михайло. Що це все значить?

Іван. Річ дуже ясна. З Америки я писав листи до Ганни, до сестри Олени й до старих Білозубів, а він ті листи перехоплював й у себе задержував, відтак і вигадав, що мене копальня присипала. Всі ті листи що до одного ось тут в тім звитку — ані одного не віддав.

Михайло. І я повірив в його слова, тай також думав, що ти вже не живеш. Але що він мав в тім, що придержував твої листи?

Ганя. Хотів зі мною женитися, хиба ти не чув?

Михайло. Старий дурень!

Петро. Гі-гі-гі! — хотів женитися, бо й мене все випитувався про Ганю, каже, як думаєш Петре, чи Ганя би за мене пішла, чи ні?

Михайло *сідає й задумується*. Все воно добре, но що ми тепер робитимемо? Кажи ти, Ганю!

Іван. Я за неї відповім. Я слухав тебе, Михайле, терпеливо, як ти говорив, та бачу, що ти чесна людина. Инший на твоїм місци був би вхопив за сокиру або друк, який й був би мені розторощив голову. А ти був спокійний й до серця говорив. Послухай тепер, що я скажу.

Михайло. Слухаю.

Іван. Це правда, що я любив й ще люблю Ганю, й хотів її тобі вирвати, тай виїхати знов в Америку. Тепер-же я инакше постановив діло залагодити.

Михайло. Як хочеш залагодити?

Іван. Ганя не може бути жінкою нас двох. Вона полюбувала вірність тобі, так нехай-же й зістане при тобі *до Ганї*. Ганю, забудь про мене і жий з Михайлом: він був і буде для тебе добрим чоловіком. Забудь про мене й бувай здорова!

Ганя. Кудиж хочеш йти?

Іван. А кудиж? У Америку вертаю, бо тут я й себе троїв би, та мішав би вашому супружному житю. А я цього не хочу, я хочу, щоби ви жили в спокою й були щасливі. Прости мені

Михайле, що я хотів життя тобі затроїти, й бувай здоров! *(витягає до нього руку).*

Михайло. Добрий й чесний хлопче! Нехай-же тебе за те обніму! *(Обнімає його).*

ЯВА 10.

Ті й Олена

Олена *(побачивши обох суперників в обіймах).* А це що тут діється?

Петро. Вже не їдемо до Гамерики. Коли ґаздиня зістає то й я зостаюся. Я гратиму на сопілці, щоби моїй ґаздині не скучалось.

Іван. Так, грай на сопілці, добрий Петре, так голосно, щоб я її голос аж там на чужині почув. Мені здаватись ме, що я в свойому рідному краю. Тепер прощайте всі й згадайте часом про мене. Олено ходім!

Михайло. Ні, я тебе не пущу — ти мусиш з нами зістати ще хоч день-два, а відтак коли схочеш, помагай Біг в дорогу!

Ганя. Зістань Іване, зістань!

Михайло. Бачиш, жінка просить, так хоч її послухай.

Ганя. Михайле, чи ти мені прощаєш?

Михайло. Яж прецінь не гніваюся на тебе.

Ганя *(обнімає його).* Ах, мій добрий Михайле.

Олена Івасю, останемо у рідному селі. Я тебе тут висватаю, тай жити-мемо у купі, всі

свої у свойому краї, бо кажуть люде, всюди добре, а дома найліпше.

Ганя. А я вже маю для Івана жінку.

Олена. Справді? Котру?

Ганя. А сестру Михайла, Євку.

Олена. Таки так — вона в сам раз для нього.

Михайло. Я теж так думав. Оженимо тебе, і будемо щасливі, а відтак попукаємо й для Олени жениха.

Олена. Е, хтоби там мене бідну взяв?

Михайло. Це вже наше діло. Коли Іван зістане нашим свояком, то й ти вже наче своя... подумаємо про посаг для тебе...

Петро. Гі-гі-гі, — а я вам на весілю на сопілці заграю.

Михайло. Добре, добре, заграєш, а тепер біжи до корчми й принеси нам меду. Маємо прецінь гостя, — треба його приняти.

Петро. Добре! *(вибігає).*

Михайло. А ти жінко, попукай там у коморі, що маєш, та давай, а не жалуй нічого.

Ганя. Поможи мені Оленочко *(обі порають ся коло печі, накривають стіл і т. д.).*

ЯВА 11.

Ті, Гринь і Катерина.

Катерина. Ось ми вже й вернулись. Що тут діється таке *(видивляється, побачивши гостей).*

Михайло. Тату, мамо, маємо гостя.

Гриць і Катерина. Та якого гостя?

Михайло. Та ось Іван вернув з Америки.

Гриць. Та таки так, Іван, її Богу Іван. Здоров був. Прецінь вернув до нас назад, а то розпустили вже вістку, що ти помер.

Ганя. То пан писар таке видумав.

Гриць. Он що, тепер починає мені роз'яснюватись в голові. Ми вибрались на ярмарок і в дорозі здогнав нас економ двірський, що їхав конем у поле до робітників, та оповідає, що панна Ганя втікає з любовником у Америку. Ми остовпіли, вертаємо назад, щоб переконатись, що тут таке сталося?

ЯВА 12.

Ті й Петро.

Петро (*вбігає, держучи фляшку в руці, яку кладе на столі*). А це тобі раз! Пан писар втік зі села, гі-гі-гі!

Всі. А ти звідци таке чув?

Петро. Та в коршмі всі розказують, що він відіслав війтови ключі від канцелярії, тай казав сказати, що за службу дякує.

Іван. Хто під ким яму копає, сам в неї впадає.

Гриць. Та нехай собі йде. Іван також письменний й буде у нас писарем.

Всі. Так, таки так! Іван буде у нас писарем.

Михайло. Ну, трактамент вже готовий. Сідайте до стола!

Катерина. А я таки нічого тут не розумію.

Михайло. Нема що розуміти. Я вам потім розкажу, а тепер сідаймо. Зачинайте ви тату.

(Всі сідають. — Гриць наливає до чарок).

Завіса падає).

СЕЛЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА

Видавництва „РУСАЛКА“.

ВИПУСТИЛА СЛІДУЮЧІ КНИЖКИ:

1. С. Калинець: З під рідної стріхи, вірші . . . . . 200 Мп.
2. Тогож автора: Торбина сміху, жарти й дотепи . . . . . 120 „
3. Гр. Марусин: Народній флірт, товариська забава . . . . . 160 „
4. С. Калинець: Леґенди про Ісуса Христа . . . . . 180 „
5. Йогож: По другім світі, поема в 3 част. (Пекло, Чистилище, Рай) . . . . . 500 „
6. Йогож: Було та мохом поросло, народні оповідання . . . . 300 „
7. Йогож: Про пасіку і пчоли, . 400 „
8. В Мартиневич: По коляді жарт на 1 дію . . . . . 120 „
9. Гр. Марусин: Пан писар, комедія на 3 дії . . . . . 300 „
10. Сватання в нецьках, жарт на 1 д. 160 „

„Господарськ. Календар“ на 1923 1200 „

Діточа Бібліотека.

1. Клим Поліщук: Золоті зернятка 160 Мп.
2. В. Полянський: Дядько Тарас 160 „

Літературна Бібліотека „Русалки“.

ДОСТ ВИЙШЛИ СЛІДУЮЧІ ВИПУСКИ:

1. О. Бабій: Ненависть і любов. Поезії. . 240 Мк.
2. К. Поліщук: Скарби віків. Леґенди . . 1·0 „
3. К. Поліщук: „Воєнко“. (Із зап. книжки) 240 „
4. . Орлівна: Шляхом чуття. Новелі. . 300 „
5. О. Бабій: Шукаю людини. Нарис. . 200 „
6. Лімяниченко: Хуртовина. Поезії. . . . 300 „
7. В. Софронів: Під сих війни. Нарис. . 240 „
8. К. Поліщук: Розпята душа. . . . . 240 „
9. „ Веселе в сумному. Сатири. 400 „
10. „ Жмоня землі. Гал. леґенда. 300 „
11. В. Островський: Хома Дубило. Істор. оповідання з життя Холмщини. . . 120 „
12. Т. Горобець: Квіти і бодяче. . . . 600 „
13. Г. Орлівна: Перед грамою. Новелі. . . 300 „
14. К. Поліщук: Оманам Зеленій. Сучасний роман, брош. 1500 Мк., опр. . . . . 2.00 „
15. А. Павлюк: Незнайома. Уривки із зап 250 „
16. Ф. Дудко: Красе життя. Оповідання 240 „
17. В. Островський: Вісті і настрої. Опов. 400 „
18. О. Бабій: Інші Мадонни. . . . . 1200 „
„Русалка“ літ. альманах . . . 700 „

АДРЕС: Видавництво „РУСАЛКА“

ЛЬВІВ, вул. Жулкова ч. 10.

З Друкарні Ставропигійського Інституту під управ. Ю. Сидорчука

PG
3948
M377P3
1922
c.1
ROBA